

Előfizetési díj
 vidékre postán vagy helyben házhoz
 kord/a: 12 frt.
 Kérem évre 12 frt.
 Félévre 6 frt.
 Negyedévre 3 frt.
 Egy óra helyben 1 frt.
 Vidékre egy hónapra előfizetést nem fogadhatunk el.

Egyes szám ára 5 kr.

Megjelenik minden nap, az ünnepeket követő napok kivételével.

KELET.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPI LAP.

Szerkesztői szállítás:

Belső-szénutca 16. szám, hová a lap szellemi részét illető közlemények címzendők.

Az értékes cikkek díjaztatnak.

Készítők nem adnak vissza.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereskedése, hová az előfizetések és hirdetések küldendők.

Hirdetési díjak:

Ötvenzor használt garmond sor 6 kr. ára
 helyéig minden hirdetés után 30 kr. Nagybő
 és gyakori hirdetéseknek külön kedvezményt is
 nyújt a kiadó hivatal.

Hirdetéseket fölvesznek:

Becsen: Oppelik Alajos (Wollzeile 22). Haasen
 stein et Vogler
 Wallfischgasse nr. 10.

Nyitlertéri csikkek

garmond sora után 25 kr. fizetendő.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

„KELET”

politikai és közgazd. napilap

1873 utolsó negyedére.

A „KELET” előfizetési ára:

Egy évre	12 frt.
Félévre	6 frt.
Negyedévre	3 frt.
Egy óra	1 frt.
Egyes szám ára	5 kr.

A lap szétküldésénél előforduló zavar kikerülése tekintetéből vidékről 1 hónapra előfizetést nem fogadhatunk el.

Az előfizetési pénzek, legcélszerűbben postai utalványon, kiadó Stein János könyvkereskedésére küldendők.

Nyolcz egyszerre beküldött előfizetés után tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

A „KELET” kiadóhivatal

Büntetőjogi elmékedések.

I.

A magyar büntető törvénykönyv tervezete, mint tudva van, immár sajtó alá került, s rövid idő múlva a nyilvános bírálat tárgyát képezendi. E körülmény időszertűséget kölcsönöz azon alapeszmék fejtegetésének, melyeket egy büntető-codex szerkesztésénél a modern jogtudomány első sorban szem előtt köteles tartani.

Hol gyakorozzák a büntetés joga, mi képezi a büntetésnek alapját? A legrégibb idők a bosszuállás, a megtorlás jogában találták fel ezen alapot. A barbarizmus és tudatlanság korszakai alatt a társadalom úgy, mint az egyén, inkább szenvedélyeinek, mint az ész és lelkiismeret szavának hódolva, egészen összetévesztés a büntetési és bosszuállási jogot, s e tévesztés nyomai fenmaradtak nemcsak a törvényhozás nyelvén, de magokban a törvényekben is.

A bosszuállás a gyűlöletnek, a büntetés az igazságnak alakja. Amaz nem kérde, ha vajjon igaza van-e, vagy nem, s teljesen át-

engedi magát a vak erőnek, a meredek lejtőnek, melyre lépett; nem üldözi az önmagában, vagy a társadalomra nézve rosszat, hanem a mit szenvedélyeinek álfénye ilyennek mutat. A gonosztevő bosszút áll a becsületes emberen, a zsarnok az önkényének ellenszegülőkön. Nero bosszút áll Senecán, mert nem akar büntetésévé lenni Agrippina meggyilkolásában. Azonban Nero nem gyakorolta a büntetés jogát, mert a büntetés igazságot tételez fel annak irányában, a ki szenved, s jogosultságot annak részéről, a ki gyakorolja.

Tagadni e jog lételet az általános világrendben, vagy legalább az értelmes és szabad lények körében annyit tenne, mint fellázadni az emberiség öntudatának egyhangú szózata ellen. Egyike ez a morális rend törvényeinek, s érvénye megegyezik a mértani axiomáival.

Egy jogbölcseleti iskola egészen tagadja a büntetés jogát, mert megtagadja annak tárgyát, az erkölcsi rosszat, mert nem engedi meg az erkölcsi jó létezését is. Jó szerinte az, a mi hasznos, s rossz, a mi káros, nem egyesekre, de a többségre nézve. Elfogadja ugyan a büntető, vagy jobban mondva a repressiv, a megfélemlítési törvényeket, de nem az igazságban, hanem a közérdekekben találja azoknak alapját. Ez a Bentham-féle, vagy utilitarián iskola.

Egy másik iskola megkülönbözteti ugyan az erkölcsi jót a rossztól, s ennek folytán ismeri a büntetés jogát, de kétségbe vonja azt, hogy e jog gyakorolható lenne a társadalom, s általában bármely emberi hatalom által. Oly feltételektől függ e jog gyakorlása, a melyek nem realizálhatók, mert felülmúlják természetüket. A társadalomnak tehát le kell mondani a büntetés jogáról, s be kell érni az önvédelemével; e védelem pedig nemcsak a rossznak megelőzéséből, hanem az utánzók megfélemlítése végett büntetéséből is áll.

Az isteni jog hívei, a theocrat iskola szerint, a büntető törvények célja nem a társadalom védelme, hanem a hatalomban, földi képviselőiben sértett isteni tekintély megtorlása.

Az egyéni jog apostolai, Locke, Rousseau, sőt Grotius is a büntetés jogát az emberi személynek tulajdonítják s csak az u. n. társadalmi szerződés értelmében ruházzák azt át a társadalomra.

Kant s a spiritualizmus modern hívei a büntetés jogát kizárólag az igazságra, vagyis azon összhangra alapítják, melynek az elköve-

— De igen, hisz megmarad még zűldség- és tejpénzem! Gondoljon ön is ama csekély szolgálatra, melyet férjem oly szerencsés volt Pellander urért tehetni, midőn ön is egyszer zavarban volt.

— Mivolt az? kérde Pellander, nagy szemeket mereztetve. Ugyan mikor történtett volna az? Valóban semmi olyasmire nem emlékszem, de igen is az ellenkezőre.

— Oh, hisz kicsinyeség volt az egész; azt a váltóadóságot, értem, mely miatt férjem kezességét vállalt volt önért.

— Itt bizonyosan valami félreértés van a dolgan, nagyságos asszonyom; mert van annak tizenöt éve, hogy az én ügyeim, okosgazdálkodásom folytán, oly rendezett állapotban vannak, hogy semmi váltóadóságot, sem semminemű kölcsönzést nem valék kénytelenül csinálni, hanem ellenkezőleg másokon segitettem, a mint azt emberség iránti kötelességem hozza magával — kikölcsönzés által.

— Ah, most máremlékszem, egészen más valaki volt az, szóla Mária Lujza, kinek szívét férje aljasságának ez újabb bizonyítéka egészen elszomorította — kérem bocsáson meg! E mai nap egészen megzavarta fejemet.

— Az nem is csoda, szóla Pellander, miközben folytatá a számolást — 245, 246 —

Mária Lujza készült a szobát elhagyni, midőn Pellander megragadta a csöndes engedékenység által, meglágyult szíve arra ösztönz, hogy ez egyszer elterjen amaz elvtől, melynek mindekkorig híven hódolt: t. i. saját érdekét mindig előbbre tenni, a másokénál.

— Egy szóra, nagyságos asszonyom, szóla tovább fűtve vakarva, találko ki valami módot, a szelenczét illetőleg. Bizony isten! találko. Csak hogy az

tett rossz és az alkalmazott szenvedés közt létezni kell. Cousin, Guizot és Rosai szintén ezen iskolához tartoznak.

Végül a philanthropok tábora a büntetésben csak lelki betegséget, a büntetésben csak gyógyítási eszközt lát, s a büntető törvény céljának nem e fenytést, hanem a bűnös megjavítását tartja.?

— A horvát országgyűlés oct. 13-án ismét megkezdé üléseit. Elnökölt Zsvikovics, a kormányt képviselte Mazurancics. Napirenden volt az egyetemi törvényjavaslat, melynek előadója Backi. A tárgyalás alkalmával Mukanecz és Mukics szólnak. Mukanecz a hittani kar törlését kívánja s helyébe az orvosi kart kívánja felállíttatni. Mukics a kormány javaslatát pártolja, melynek értelmében egyelőre csak a hittan és jogi karok nyitassanak meg. Az országgyűlés a tanügyi bizottság javaslatát fogadja el, mely szerint mind a négy kar egyszerre nyitassák meg az 1874-ik tanév lezetén

Berde Áron, prorektor,

számoló beszéde, a kolozsvári m. kir. tudomány-egyetem 1872—3 tanévének mozza-

natairól.

(Folytatás)

Ez intézetek berendezésén kívül az országos kórház kérdése is foglalkoztatta a lefolyt tanévben egyetemünket; e célra két telek lett a kormány részéről 25,000 fitra megvásárolva; s az építési leírás, valamint annak a legújabb körigényeinek és a tudomány előhaladottságának megfelelő berendezése iránti tervek az év folytán kidolgozva, jelenleg elhatározás alatt vannak. Fel kell említenem, hogy vallás- és közoktatási miniszterünk Trefort Ágoston ó méltósága, Mészáros, Gönczy és Markusovszky tanácsosok és egy építész kíséretében f. év május hó elején tett s egyetemünket szerencsétlő magas látogatása, közintézetünk egyéb érdekei mellett, különösen az országos kórház ügyében történt.

Az orvosi tudományoknak sok águ buvárlatok tételére lévén szüksége, virágzásra inkább a nagyobb városokban számíthatnak, hol több a betegülési eset, jobbak a hullák, és csaknem lépten nyomon új megúj telenségeket találhatni a tanulmányozásra; ámde kisebb városokban a tanulók gyakorlatilag jobban képezhetik magukat s e tekintetben a kolozsvári egyetem is, ha nem is a bécsi egyetemmel mérkőzés dícsőségének, de szép jövődönök nézhet elébe.

Erdély földje a történelmi mult erekléiben sem szégyen. Góth, Gepida, Dák, Római, Hun, Avar

én birtokomban marad míg — hisz nagysád ért engem?

— Tökéletesen, kedves Pellander úr; a legnagyobb hálával fogom tartozásom megfizetni önnek s még egy pillantást vetve mindazon számos tárgyra, melyek rá nézve már oly meghittékké váltak volt s melyekre, mint örökös vagyonára számolt, mindég, kisietett a fiatal nő, hogy számos házi foglalkozásai közepette keressen szorakozást magának.

Mária Lujza meg volt hiva, a környékben levő egyik nemesi udvarba, hogy anyjával s kis fiával ott töltsék el e nehéz napokat, de ő azt választá, hogy inkább jelen lesz, házának s kiűritésén, s rendre látja onnan elvitetni a tárgyakat, mint sem, hogy egyszerre egy üres házba térjen vissza. De tán igen is sokat számított erejére, mert midőn az első dobszó behangzék azon szobába, hol tartózkodott s megüté fűlét, reszkető szívében is viszhangra talált. Egy székre rogyott, de csakhamar erőt vett magán s újból felemelkedett, szegyenlve gyöngöségét. Hisz mi volt az egyéb, mint oly világi javak elvesztése, melyeket csak négy éven át birt! Hisz egész azelőtti életében, a szegénység és szükség valóban legjobb ismerősei — miért reszkessen hát most előtők? A szent kötelek, melyek az élethez fűzik; gyermeke anyja, női kötelességei, ezek mind megmaradtak számára még, mindezek azt követelik, hogy minden asszonyias siránkozást, minden ideggyöngöséget félretelve, igyekezzék, testét lelkét megerősíteni, az előtők álló nehéz napok elviselhetősére, s e hármass kötelesség hű betöltésére.

Egy sereg városi lakos, vagy is jobban mondva, a város egész előkelő lakósága, Utter tanácsosok és kosztosok kivételével, jelen volt az arverésen: Titokban állt mindenki, hogy végre szabadon járhat, kelhet, s rendelkezhetik a nemesi lak minden zega-

és magyar nép lakván e bércezes hazát, az archaologia s a történelem minden segéd tudománya eszközökben hiányt nem szenved. Az erdélyi muzeum gazdag érem- és régiségtára az egyetem rendelkezésére jött; s a bölcsészeti karban levő ezen gyűjtemény más egyetemek hasonló gyűjteményeivel előnyösen állja ki az egybenesolítást.

A világnak tán egyetlen pontja sincs, mely akkora téren, mint e szeglet-föld, változatosabb florát s különösen mineralogiai és geológiai kincseiben nagyobb gazdagságot mutathasson fel Erdélynél s a buvárlatokra több anyagot szolgáltatasson.

E tekintetben meg kell említenem, hogy az erdélyi muzeum egyetemünk használatába ájtott növény, ásvány, föld- és őslénytani tekintély számok- ra menő gyűjteményei a lefolyt tanévben nem kis mértékű gyarapodást mutatnak, miről a statisztikai adatok a csoportok különbözősége és nagy száma tekintetéből e jelentésem toldalékában lesznek közé téve.

Ha azon szép jövődöt, melyek egyetemünk bölcsészeti és mathematicai karától remélünk, szemünk előtt föltűnni látjuk, nem tudjuk a philosophiájért hírneves Jena, a philolegiájáról emlegetett Göttinga, vagy az ásvány és földtanáról dicsegt Bonna és a természetiek s a jogi és államtudományokbeli tekintélyéről ismert Heidelberghez lehet e több reményünk hasonlíthatni egykor egyetemünket.

A mennyiségtan természettudományi kar gyűjteményeiről levén szó, fel kell említenem, hogy e karbeli intézetek berendezésére a rendes dotatiokon kívül 14,000 frt lett utalványozva a lefolyt tanévben, és pedig

a) a növénykertre, 10,000 frt, b) az állattani intézetre 2000 frt, c) az ásványtani intézetre 1000 frt, d) a csillagászatra 800 frt, e) a természettan-nál szekrényekre 200 frt.

Ide nincs beleszámítva a természettani és vegytani intézet részére szállított tanszerek ár- és berendezési összege, melyek kifizetését a magas ministerium közvetlenül eszközölte s mely két intézet költségét együtt 30,000 fitra biztos tehetjük.

Ha hozzáveszük a tenebbiekhez, hogy az egyetemi épület 1-ső és 2-ik emeletén, egy a hátsó udvaron levő épületben az orvosi és természettani intézetek helyiségeiből több szobák vízvezetékekkel látatnak el, mire a miniszter 5151 frt 80 krt utalványozott s a gázvezetékre is már intézkedés tétetett; továbbá, hogy az egyetemi gépész állomás rendszerezése illetékes helyen elvben elfogadtatott; s az egyetem mult évi költségvetésében építkezési és tan-czélakra előirányzott alig 60,000 frtnyi összeget, az egyetemre valóban ráfordított összegekkel mérjük egybe, lehetetlen, hogy föl ne tűnjék azon meleg pártolás, melylyel tanügyünk érdekében buzgó val-

zuga felett, miközben meg csipkedve egymás karját, s legelőcsesebb megjegyzéseket sugdosták egymás fülebe, mint például, hogy „kevélyesség előzi meg a bukást,” hogy a „büszkeség mindig önmagát bünteti meg,” sat. a mi annál inkább helytlen volt most is mivel a kevélyesség, a mint azt egyik nő a másinak megjegyzé, teljességgel nem bagyá el őt még, s most sincs megtörve, mert hisz a nagyságos asszony távol attól, hogy látogatásait hálával fogadja, a mint azt várni lehetett volna, hogy senkit sem fogadhat el. És azt sem nullatták el, hogy emlékeket hozzanak föl a ragyogó időszből, midőn apadlás-szobai erkély szép urnója „a grófot játsza s mint királyné élte napjait s ez vala éppen „a varju-karogás” legelővesztetebb oldala.

A körül-kefvő nemesi lakokból is sokan jelen-tek meg. S lármá s tolongás, hőség, zavart kiáltások tölték be az egész házat. Mária Lujza a legátvalabb eső szobák egyikébe menekült fiával, hől anyja volt elszállásolva, de itt is felkeresé őt férje, hogy pár szót sugjon fülebe.

— Szabad lesz felkérnelek édesem, szóla a férjek e példányképe, hogy teritted hatunknak egy kis asztalt, — valami hideg sültet, bort, vagy a mi van, elő tévén — a kék szobába? Ez az egyetlen szöglet még az egész házban, hol nem forog az ember vesztélyben, hogy füle bedugul.

— S te még pihenésre is tudsz gondolni, tehát egészen érzéketlenné lettél?

— Érzelmeket édesem, oly emberek, kik tudnak forogni a világban, ily alkalmakkor nem szoktak napfényre hozni! Jövő hónapban, vagy tán még előbb, egyik barátunknál fogunk árverésen megjelen- ni, a mikor majd máson lesz a sor s mi elláthat-juk magunkat szükséges butorokkal. Az ily cikkek kézzől-kézre szoktak járni, s nem érdemli a fáradsá- got, úgy ragaszkodni azokhoz.

(Folyt. köv.)

„KELET” TÁRCZÁJA.

Két erkély-szobácska.

Regény, két kötetben.

Ira: Flygaré-Carlén Emilia.

Második kötet.

XXII.

(Folytatás.)

— Oh én azt igen is jól értem; de Pellander ur merőben csalódott, kíváncsan felől. Csak azt akartam mondani, hogy itt az ékszeres között, egy öltöző asztalra való kis szelencze is van, az ott a nagy topázzal fedelén. Tegye meg ön azt a szives- séget, s vegye meg lehető olcsó áron a maga szá- mára, mintha egy barátja megbízásából történék. Nekem az oly nagyon kedves, mivel egy elhalt bá- rátnőmtől kaptam, kinek neve bele is van vésve, legyen meggyőződve ön, hogy mindent megteendek, mentől előbb visszaváltani azt öntől.

— Nagyságos asszonyom, azt hiszem, tudva van nagyságod előtt, hogy nekem kötelességem, men- től magasabb áron adni el mindent. E szelencze oly szép és oly drága, hogy sokat kell érte kapnunk, és mi azon feltevést illeti, hogy én csak egy bizony- talanra előlegezzem a pénzt reá, valóban —

— Kedves jó Pellander, ne legyen ön hajtha- tatlan! Én bizonyosan beváltom azt, hiygjen sza- valomnak!

Én tökéletesen hiszek, nagysád jóakarátában, de nagyon kétem, hogy fog e annyija maradni, a mivel a szelenczét kiválthatná.

18- és közoktatási miniszterünk, egybűt megta-
ritott összegek ide fordításával, az intézet hatá-
tyamoltatására a lefolyt évben törekedett.

E tisztes gyűlekezetben úgy hiszem senki sin-
csen, ki velem együtt ne érezne, midőn intézetünk
nevében ő nagyméltósága iránti hálás köszönetemet
nyilvánosan kifejezem.

Az egyetem felállítására hozott törvényezik-
ben foglalt rendelkezés értelmében egyetemünkkel
kapcsolatban középiskolai tanárképződe állított
fel, mely működését a lefolyt tanév nyári szaká-
ban egy előkészítő bevezető tanfolyammal meg is
kezdte. Egyetemünk tanárai közül 11 tanár ne-
veztetvén ki mellé. Rendes tagja a képezdének ez
évben nem volt, mert a szabályok értelmében csak
az lehet rendes tagja, ki legalább egy évet töltött
választott szakmája mellett.

Rendkívüli tagja pályázat alapján volt a nyel-
vészeti osztályban 2, a történelemben 4, a mennyi-
ségtan természetföldrajzban 7 = 13. Államösztöndíjas
s mint ilyen, rendkívüli tag volt az I. osztályban 1,
a II-ban 2, a III-ban 2 és a IV-bea (természetraj-
zi szak) is 2, összesen 7. Vendég-hallgató volt
I. oszt. 2, II-ban 2, III-ban 5, IV-ben 6 ösze-
sen 15.

Tebát a képezdei gyakorlatokban összesen részt
vettek 35-ön.

A képezde részéről 1300 frt összeg osztott
ki ösztöndíjakra s 100—100 frt ösztöndíjban ré-
szesült 13.

A történelemből tudjuk, hogy Erdély a sza-
badelviségnek, egyéni, politikai szabadságnak, val-
lasi toleranciának mindig menhelye, hazája volt. A
jogegyenlőség és egyéni szabadság régebb és inkább
kifejlődve alig ha volt valahol, mint nálunk a szé-
kelyföldön és a városok polgári rendében. A hit és
lelkismereti szabadságnak országos törvényekkel biz-
tosítása ez országrészben 300 év előtti időkre vi-
hető vissza s a protestantizmussal együtt a szabad
vizsgáldásnak is hazája volt mindig e hon.

Ha meggondoljuk, hogy a Majnán túl és a Themse
partján a bölcsészet és természetiekben való szabad
vizsgáldás előharczosa, mint fellegbe repülő sas
az ökörszemet, a protestantizmus bocstátotta kiszár-
nyai alól, nagy súlyt kell fektetnünk egyetemünk böl-
csészeti és természetföldrajzi karára és az ezekkel
kapcsolatba hozott tanári képezdére, mint a melyek
Erdély szabad levegőjében, a szabad vizsgáldás ter-
jesztése s tanárok képzése által a köznevelődés és
szellemi előhaladás felvirágoztatására vannak hi-
vatva.

Az egyetemmel kapcsolatban levő bizottsá-
gokról is fel kell említenem, hogy a jogikarban ki-
nevezettek az államvizsgálati bizottságok. Ezek
ugyan mint az állam ellenőrző hatóságai, nem szo-
rosan vett alkotó részei az egyetemnek, minthogy
azonban nagyrészt az egyetemi tanárokból vannak
összeállítva, kell hogy ezek működését is számokban
mutassam ki.

A lefolyt tanévben volt államvizsgálat:

a) történelmi	30
b) igazságügyi elméleti	17
c) államtudományi	10

Összesen 57

Tudori szigorlat volt

a) jog és államtud. karban	5
b) az orvosi karban	3

Összesen 8

Tudorai avatás

a) a jog és államtud. karban	1
b) az orvosi karban	1

Összesen 2

A középiskolai tanárvizsgálati bizottság előtt
tanári vizsgát tettek le 2-en.

Az egyetemi polgárság a lefolyt tanévben a
tanszabadságot előnyösen felhasználni nem mulas-
totta. Igyekezett, szorgalom sehol sem hiányzott. Ki-
válni valót legfennebb a legnagyobb jogikar pol-
gársága hagyott fenn. S ha felemlítem, hogy egy
egyetemi önképző kör felállításában is fáradozott az
ifjúság, s azt már a közelvalóságulás céljához vitte,
egyetemünk polgárai iránti elismerésemet saját alko-
tások megtisztelésében fejezem ki.

A segélyezésre nézve említenem kell, hogy a
lefolyt tanévben a magas kormány részéről mindenik
kar rendelkezésére 5—5, 300 frtos ösztöndíj enge-
délyeztetett, melyek közül pályázat útján kiosztott:

a) jogikarban 5 ösztöndíj	1500 frt
b) az orvosi karban 5	1500 "
c) a bölcsészeti " 4	1200 "

egyikre nem lévén alkalmas pályázó, pályadíjakra
tűzetett ki.

d) a mennyiségtan és természetföldrajz. karban
4 ösztöndíj 1200 frt. az 5-dik itt is pályadíjakra
tűzetett.

(Vége köv.)

Programmbeszéd,

melyet az 1873—4 tanév ünnepélyes megnyitá-
sánál 1873-ki oct. 12-én mondott

Dr. Schulek Vilmos,

a kolozsvári tud. egyetem fentnevezett évre
választott rectora.

(Folytatás.)

Mintán az egyetemi tanács a rectoron kívül
a karok jelen és múlt évi dékánjaiból és a prore-
torból alakul, szükségképp előáll a kérdés, vajon a
dékánok a tanácsban káraikat képviseljék-e, vagy
mint külön egyéniségek önállóan szerepeljenek-e ott?

E kérdésre a szabályok egyenesen nem felelnek
ugyan, de véleményem szerint, közvetve igen. Már
azon irányelv, hogy szakvéleményekre a karok hi-
vatvák, az egyetemi tanács pedig az összes érdekek
képviseletére, illetőleg egyeztetésére van rendelve ma-
gában látszik hordani a megoldást. De még közle-
gebb hozzák a kérdés megfontolását a következők. Ha
az egyetemi tanácsnak hivatása volna minden egyes
kari ügyet újból megbírálni és pedig a dékánok szem-
élyes ítélete alapján, függetlenül a karok határo-
zataitól, akkor miért alkotja a törvény a tanácsot,
épen a dékánokból és miért nem bízza a kari vá-
lasztókra, ha tetszik, mást küldeni a tanácsba, mint
a dékánt? a ki ugyan a folyó ügyekben legjárato-
sabb, de a mi nem jőne tekintetbe, ha a tanács
tagjainak önálló egyéni nézetek kifejtése és felülbi-
rálat volna feadatuk. Ha a törvény önálló egyéni
működést akart volna biztosítani a tanács tagjainak,
akkor ezt jobban elérte volna, ha nem a dékánok-
ból vagy legalább még több más, a kari határoza-
toktól függetlenebb választandókból állította volna
össze a tanácsot. A dékánok egyéni működése a ta-
nácsban, továbbá a karok szétágazó határozatainak
és javaslatainak egyeztetését csak akadályozná, míg
ezen fontos teendője a tanácsnak akkor érlelik el
biztosan, ha a dékánok magokat a tanácsban is ka-
ruk határozataihoz tartják.

Ha a dékánok nem képviselői, hanem egyéni
szereplésre volna a tanácsban hivatala, akkor elő-
állhatna azon helyzet is, hogy a pégy kar egységesen
határoz, a tanács pedig, mert a dékánok egyénileg
más nézetet vannak, mást határoz és ekkor egészen
megfordulna a hatóságok természetes szerepköre, a
mennyiben az egész egyetem összes véleményét a
karok, a kisebbségben maradt egyéni nézeteket pe-
dig a tanács képviselné, eltekintve attól, hogy ily
esetben az egyetemi tanács tekintélye az egyetem
keretén belül lényeges csorbat szenvedne, mert a ta-
nács, mint választottakból álló hatóság, magát eset-
leg egyes karokkal igen, de valamennyi karral el-
lentébe nem helyezheti. Ha a dékánok végre, a ka-
rokban a többség határozatait tartoznak figyelembe
tartani, azokat minden egyéb esetekben képviselni
és végrehajtani, hogy lehetnének ezen tisztok alól
csak akkor feloldva, midőn épen a tanácsban szere-
pelnek, mint a hova a karok képviseletét végezt
kültettek? De legszembeesőbb a dékánok képviselői
szerepkörének szükségessége, ha külön kari ügyek,
illetőleg szakkérdések tárgyalását vesszük tekintetbe.
Ezekre vonatkozólag ugyanis a tanácsban két, illető-
leg három tag véleménye lesz irányadó, midőn szak-
kérdések eldöntésére csak szakemberek lehetnek hi-
vatva s a négy kar, illetőleg négy nagy szakmakör,
az illető két dékán s két kar, ezenkívül még a pro-
rector és rector által nem képviselve. Ha már most
valamely szakkérdés, valamely kar, mint szaktisztület
által eldöntetett és ezen műveletnél a dékán és a
prodékán a kisebbséghez tartozott, a tanácsban pedig
nem karok többségének rájuk, mint történetesen a
kisebbséghez tartozókra nézve is kötelező határoza-
tát képviselik, hanem saját egyéni nézetüket igyekez-
nek érvényre emelni: akkor nemcsak illuso-iussá
vált minden képviselői rendszer hanem szakkérdés-
sek homlokegyenest ellenkezőleg eldönthetnek el az
e tekintetben egyedül illetékes szaktisztületek véle-
ményével, a minnek a karra, és a részről az egészre
menve — az egyetemre kiható kártékony befolyása
további indokolást nem igényel. — Mindezekből ne-
kem elég világosan látszik következni, a fenebbi kér-
dés olyatén megoldása, hogy a dékánok az egyetemi
tanácsban a karok határozatainak álljanak és káraikat
képviselet, és úgy látszik nekem, hogy a szabályok
e pontról azért nem szólnak, mert az említett fel-
fogást az egyetem eszméjéből önmagából folyónak
tekintik. A pesti és legtöbb külföldi egyetemen is,
hol az egyetemi tanács ugy van szervezve mint ná-
lunk, tudomásom szerint a gyakorlat ezen irányban
jár el, a nélkül, hogy azt szabályban kimondani szük-
séges lett volna. Egyetemünk rövid élete mellett ná-
lunk még gyakorlattól nem lehet szó, de épen azért
kedvező a helyzet a szabályok keretén belül azt ven-
ni gyakorlatba, a mi az önkormányzat elvével leg-
jobban megegyezik és kikerülni a bonyodalmakat,
melyeknek okai, a mint látható — nem a személyek,
hanem a karok következményes feszült viszonyai a
tanácshoz lennének.

Előkeztem végre kitűzött feladatomból főpont-
jához, az egyetemi rector állásához. Legyen szabad
ezt úgy vázolnom, mint azt a szabályok önkormány-
zati felfogása alapján magam elé állított.

Az egyetemi rector a tanácsnak elnöke, alaki
vezetője, határozatainak végrehajtója, az egyetemi hi-

vatalnokok felügyelője és helyzete a tanácsban olyan,
mint a dékánoké a karokban. Eljárásai a tanácsb-
sége támaszkodnak, mely nélkül hivataloskodni nem
hivatása.

Ő a tanács nevében működik és ennek felelős.
Saját véleménye alapján önállóság a karokkal és az
egyes tanárokkal rectori minőségben nem közleked-
hetik. Szabályellenes volna magatartása, ha kari vagy
egyetemi ügyekbe saját tekintélye folytán akarna
avatkozni, és ha lehetnek kivételes esetek, melyek
gyors elintézés céljából a rector rögtön önhatalmu
fellépését szükséglik, ekkor is rendelkezései a tanács
utólagos bírálata alá esnek, miből következik, hogy
még az ilyen esetekben is utalva van a tanács vár-
ható többségi határozatát eltalálni és hozzá előre al-
kalmazkodni. Midőn így a rector feladata egyike a
legnehezebbeknek, legtöbb előrelátást és tapintatos-
ságot igénylőknek, a személyére háramló dísz csak
akkor lesz valóban kiérdemelve, ha bonyolódott fel-
adatainak megfelelni képes, ha mint az egyetemnek
látszólagos feje mégis az egyetemi testületek többsé-
gének alárendeltje tud lenni, ha vezérelni tud, a nél-
kül, hogy személyét állítaná előtérbe, ha képes ala-
nyiaságából kivetkezni és mégis a helyzetek és ügyek
lényegét gyorsan átpillantani és a testületek műkö-
dését ezekre irányítani, nem hatalmánál, hanem az
ügyek belső lényegszerénél fogva. — De ha az egye-
tem belügyeire nézve a rector, hasonlóan a köztár-
saságok elnökeihez, korlátok közt mozog, kifelé, az
egyetem képviseletében, monarchicus dicsfényvel van
körülve és a magnificentia ragyogó palástja által
burkolva. Bár elmúltak azon idők, midőn a rector
csak a fejedelemtől fogadott parancsokat és ki-
válságos ügyekben ezeknek is ellenszegülhetett; bár
a rector fősege alatt álló egyetemi területen az ál-
lamközégek hatásköre ma már nem szűnik meg és
az egyetemi épületek falai az államhatalom ellen
már nem képeznek asylumot: bár a rectori jelvények
viselője ünnepi menetek alkalmával már nem lépdöl
közvetlenül a fejedelem előtt; bár az államesszme ki-
fejlődése az ilyen kiváltságokat rég legyőzte és a tu-
domány hatalma annyira érvényesült, hogy védelmé-
re ilyen központi vezetések szükségletének: a rec-
tori méltóság mégis fényes tiszt maradt és még min-
dig a legnagyobb kitüntetés képezi, melyet az egye-
tem valamely tagjának adományozhat, — mert a tu-
domány egyetem nagy eszméje előtti hódolat az,
melyet a rectori méltóság mint az összes egyetem
megtestesített képviselője személyesít.

Ilyenek uraim, mint előadám, látom az ele-
meket, melyeknek az egyetemi ügyvezetésre össze
kell működniök, és erős meggyőződésem az, hogy
ha ily irányban fogjuk fel az egyes egyetemi köze-
gek hatáskörét, és ha azt ezeknek mindegyike telje-
sen kitölti: úgy egy nélkülözhetetlen tényező az egye-
tem felvirágoztatására már meg van adva. A szervezeti
szabályok önkormányzati felfogása tehát az, melyet
érvényesíteni kell. A pesti és külföldi egyeteme-
ken is ezen irány uralkodik és nekünk sem szabad
hátramaradnunk a kortudományos fejlődését egye-
dül közvetítő egyetemi önkormányzati berendezkedés-
től. Köztársasági egyenlősítő a tudományos munkál-
kodás, és szellemi közjárásosság az egyetem, habár a
kívül állót a monarchia látszatával kápráztatja.

(Vége köv.)

BELFÖLD.

Aranyosszék, 1873. oct. 12-én.

A cholera-járvány székönk falvaiba a lefolyt
september hónap teljében megszűnt volt, egyetlen
eset sem fordult elő, most azonban e hó 3-án Hi-
das községében egy új betegülési eset fordult elő,
mely halállal végződött, a járvány hihetőleg To-
roczkó szomszédközsegből hurczoltatván be, hol az
utóbbi hetekben szedte áldozatait.

Töröküzáink a szerlelett sok időig tartott
szárazság dacára kielégítő jóságuk voltak s jó
fél termést adtak.

Öszbuzáink legnagyobb részben elvette; de a
rendkívüli sok ideig tartó szárazság miatt még
nem kelhetvén ki, alig van 2—3 község a „Lé-
toman“ tul, melyekben kevés eső mutatkozva, zöl-
delő buzát látni lehet.

Borunk lesz mondhatni jó fél termés s ha mi-
nőségére nézve a savanyunál nem is lesz jobb, oly
helyeken, hol a szüretelés e hó utolsó napjaira ha-
lasztatott — hiszem, hogy a tavalyival versenyez-
ni fog.

Ezek közé tartozik Felvincz városa bortermé-
lő birtokos községe is, mely borainak jó hírnevére
nagy súlyt fektetve, a szüretelt f. hó 27-én fogja
megkezdeni.

A borszedőknek lehet alkalmuk pincezüket jó
borral tölteni meg, mert teljesen hiszem, hogy an-
nak kárát vallani bizonynyal nem fogják.

M. Lápós, 1873. oct. 12.

A vidéken a biztosítás jég- és tűzkárokat ellen
szokatlan dolog még, annyira, hogy csupán az „urak“
teszik, a nép véleménye szerint e szükségletti ki-
adást.

Jégmentes vidék lévén ez, a nép hite szerint, a
jég-csapás elleni biztosítás, csak műveltsége emelke-

désével fog gazdasági szükségletté kifejlen: s ha
a maga mentin lassan, évtizedek alatt növi ki ma-
gát, jöhetnek évek, melyekben a nép balhiteért ke-
servesen lakolhat: különösen a jó évben, midőn az
eddig fonák gazdasági rendszer fölhagyásával Lá-
poson és vidékein is sok ősz gabonát vetettek, s
vetnek még most is nagy áldozattal beszerzett vető-
magból.

A tűzbiztosítás is épen azon okból, mert a
gyújtogatás, mintha megszokott lenne, nem ijesztő
vagy aránylag a vidéken ritkán fordul elő, szükség-
telennek mutatkozott a népnek.

De mégis rászánja magát egy-egy felvilágo-
sultabb s biztosít, mint egy Koszte falusi Heres Gli-
gore nevű Tomán jó módú földész; a Tiszánál 417
o. é. frt. értékű épületeket biztosított volt. S 5 hét-
tel ezelőtt leégtek, de még a Tisza nem ért reá, hogy
a kár fölveteléről is intézkedjék, annál kevésbé fi-
zette ki.

Az ügynök állítása szerint már kétszer jelen-
tette be, de választ még nem kapott, s így önálló-
lag, még reményt sem nyújthat, a szegény károsult
félnék, a kit koramellét sújt még községe lakóinak
gunyos nevetése, hogy „miért elégedett az orak
dolgába“ a mint a nép nevezi.

Mit gondol a „Tisza“ erdélyi képviseletése,
az intézetnek haszná-e a nép ellenszerve öreghitese-
vel? A tűzkár úgy ilyen kései elintézése a tűz-
kár üg y e k nek más társulatoknak is árt annyib n,
hogy a biztosítási műveleteket népszerűtlenti: s árt
a nagyközönségnek, midőn a népet visszatartja a
korszerű haladástól melylyel egy pár forinttal szá-
zakat menthet meg a jöhető szerencsétlenség esetei-
ben, s így államháztartási s államgazdasági érdekei-
ket sérti, ha az egyes vidéki falvak népeit elriasztva, egy
jöhető elemi csapás őket földönfutókká teszi a nélkül,
hogy fedezve lehetnének, oly inséges évek után.

Mátyás Zsigmond,
m.-láposi ref. pap.

Magyar színészet.

Vasárnap (okt. 12.) egyike legkedvesebb és
szébb eredeti népszínműveinknek: a „Csikós“ zsu-
folt házat csinált. Az előadás maga is megérdem-
te a nagy közönséget. Dékány Róza és Gerecs egy
mutatták be magukat, hogy népszínművekben két
jó, sőt az, az adott körülmények között kiűnő tagja
lesz a társulatnak. Mindketten elég készséggel s
imott-amott még bravúrral is énekeltek szép nép-
dalainkat, Gerecs ez este sokkal több tapost ara-
tott, mint „Ernani“-ban, a mi a nélkül, hogy döntő
érv volna, játéka az jósága mellett, annyit mégis
bizonyít, hogy debütjét a népszínműben bizonyosan
elismerés fogja követni a közönség részéről.

Hétőn az új vigjátéki személyzet felett le e-
tett szemlést tartani: Balázs Sándor „az égben“ si-
került vigjátéka és egy francia férczemény „Tűz
a zárdában“, vontatott előadásban egy pár szerepnem-
tudással és kevés közönség előtt örökltetett le.

Az „Égben“ S. Dobozi Linának, mint mond-
ják, force — szerepe. Mi a mai előadásból itélve
nem hisszük. S ha mégis úgy volna: akkor: nem
igen gratulálhatunk neki. Semiramina nem nehéz sze-
rep; de folytonos öntudatoságot követel és egyen-
letességet az alakításban. Egyenletesség alatt értem,
hogy a jellem alapvonásait — ha ugyan eltalálta —
minden mozzanatban egyenlő erővel fejtsse ki a sze-
replő. Ez nem sikerült Dobozi Linának. Két alap-
vonást szerepe jellemében: a tetszelgést és hamis
páthost eltalálta: de nem vitte mindig egyenletesen
kerezűtül, mint például abban a jelenetben, mikor
a nőegyleti küldöttséget fogadja. Különben eddig-
elé még ez volt az a játéka, a mely legjobban sikerült.
Pedig két nagy hibája van, mely a legűdőbb tehet
seget is tönkre teheti. Közelebről megmondjuk.

Az „ég“ többi „angyalairól“ hallgathatiss króni-
kánk: Lelkes (Veres) sokat hadanázott kezeivel és
igen nyersen kiabált, a mi pedig nem állott jól, ha
mindent „lelkészi“ is volt; Galambos (Köröszmezei)
még nevénél is jámborabb volt, a „M. Polgár“ mű-
kritikusaként, mintha jégbe hűtötték volna; E. Ko-
vács Gyulának akkora volt a szerepe, hogy elég la-
gyen, stb. stb. — egyszerű elmondta mindenik mon-
dokáját, és hozzá mindenik igyekezett minél nagyob-
bakat ugrani az egyszerű neveltségtől a legszebb
caricaturáig.

A „tűz a zárdában“ című francia fércze-
ményről csak bálulám, hogy miért veszi fel a sor-
rendbe a repertoire készítő; hogy aztán Kovács
Gyula, Krasznai stb. eljátsza: ezen már nem cso-
dálkozom, mert hát kötelességük.

Salamon Antal.

Felvilágosítás.

T. szerkesztő ur! Finaly Henrik ur szives volt
tanítóröndünkről, különösen a már néhai Raffayk-
ról meleg szavakkal becses lapjában megemlékezni,
minek következtében fogadja igénytelenségemtől a
következő felvilágosítást. — Hogy elhunyt tanárlő-
deink nyughelye a közös temetőben nem található,
azon körülménynek tulajdonítható, miszerint a szerze-

736. 1873.
t. 464.

(409)

(1-3)

Pályázati hirdetés.

Az udvarhelyi rkath. főgymnáziumnál a rajz- és szépírást tanító állomás—melyhez évi 500 forint fizetés van kötve—üresedésbe jövén, ezen állomás betöltésére nézve ezzel pályázat nyitattik.

Köteles lévén a beállítandó rajz- és szépírást tanító hetenként a főgymnázium négy alsó osztályában 16 órában a rajzot, 2 órában a szépírást, és a főlemlé tanoda 4-dik osztályában hetenként 3 órában a rajzot tanítani.

Ennélfogva pályázni szándékozők felhívattak, hogy a Kolozsvártt székelő erdélyi rkath. igazgató-tanácsához címzett folyamodványaikat kellő okmányokkal felszerelve, ha már alkalmazásba lennének, illető előjárások utján, különben pedig közvetlen ezen rkath. igazgató-tanácsához folyó évi november 20-dik napjáig küldjék be.

Kelt Kolozsvártt, az erdélyi rkath. igazgató-tanács 1873-iki október 7-dik napján tartott üléséből.

Sz. 1411. 1873.

(405)

(2-3)

Hirdetmény.

Dobokamegye felső-kerületében, Felegregy és Szentpéterfalva községekben, az ösves koresoma hasznélvezeti jogok, folyó év november-hó 6-kán d. e. 9 órakor fognak Felegregy községében, ez év november-hó 13-áról kezdődőleg 3 egymásután következő évekre hasznónérbe kiadatni. Az árverezési feltételek ezen hivatalnál, bármikor is megtekinthetők.

Hidalmás, 1873. október 4 kén.

HATFALUDY MÓR, szolgabíró.

Nem hivatalos.

VICTORIA

biztosító társaság Kolozsvártt elfogad
életbiztosítási

ajánlatokat minden módozatokban:

Dijai a lehető legolcsóbbak és biztosítottjait, az életbiztosítási osztály összes nyereségeinek ötven száztőlában, azaz, annak felében részesíti, díjfizetési összegeik arányában. Ezen nyereség részletetés folytán, az 1871-ben biztosítottak, már 1872-ki díjaik kilencz száztőlát visszakapták, és bizton remélhető, hogy ezen nyereségnyersz évről évre emelkedik.

Kiválóan figyelemre méltók a biztosított eredmény-nel megnyitott túlélési csoportok, melyekbe beállítás által mindenki, már életében, szép összegeket biztosíthat maga, vagy gyermekei részére.

A most országszerte terjedő cholera járvány, különös indokul szolgál szülőknék, férjeknek sat. hátra maradandóikról előre gondoskodni.

Bővebb tájékozással, utasítással sat. szolgálnak a társasági felügyelők és ügynők.

A VICTORIA biztosító társaság igazgatósága Kolozsvártt.

Legujabban megjelentek és
Stein János könyvkereskedésében Kolozsvártt kaphatók:

Naptárak 1874-re.

AZ „ATHENAEUM“

(Ezelőtt Emich Gusztáv)

Nagy Képes Naptár

a z 1874-dik é v r e.

Szerkeszti Sárkány János Ferencz. Teljes tiszti ezimárral.
Tizenötödik évi folyam számos fametszvényen.

Ára 1 forint.

Ez a legszebb, legteljesebb és aránylag legolcsóbb
napár.

Közhasznu

Erdélyi Képes Naptár

1874-dik közönséges evre.

Különös tekintettel a vásárok hibátlan kiadására.
Tizenötödik évfolyam. Ára 26 kr.

Lidércz Naptár 1874-dik évre.

Rémtörténetek, kalandok, bűnesetek, lélekjelenések, tündérregék, csodás
tünemények stb. gyűjteménye.
Tizenharmadik évi folyam. Ára 60 kr.

A magyar nők Házi Naptára 1874.

Szerkeszti Beniczky Irma. Hatodik évi folyam. Ára 60 kr.

Falusi Gazda Naptara 1874. évre.

A földmivelés, kertipar és gazdaság évi Közlönye, földbirtokosok,
kertész-gazdák, lelkészek, iskolatanítók és gazdatiszteknek ajánlva:
Több szakértő közreműködésével Szerkeszti dr. Farkas Mihály
földbirtokos. X-dik évfolyam. Ára 80 kr.

Irodai fali naptár 1874

é v r e.

Rom. katolikus és protestáns, görög-orsz és izraelita naptárral, bélyeg-
illeték táblákkal, s a királyhágon inneni rész törvényszékei s járásbírószágoi
táblázatos kimutatásával.

Különös tekintettel hivatali használatra.
Ára 30 kr. Postán küldve 35 kr.

Ugyan csak
Stein János kereskedésében
kaphatók:

BESZÉLYEK,

német, francia és angol eredeti után
fordították többben. Ára 1 frt.

ROBIN HOOD.

Irta James György, fordította
Petőfi Sándor.

Ára füzve 1 frt 50 kr

Kötve 2 frt 20 kr.

Egy kép a forradalomból.

Elbeszélés. Irta Bolgár Kálmán.
Ára 1 frt.

Huszonöt év után.

Tóth Kálmán válogatott költemé-
nyei. 2 kötet. Pompás díszkötésben.
Ára 3 frt 20 kr.

Szabályrendelet

az 1871. évi XVIII t. cz. 74 és 75
§§. értelmében

a közjegyzői hivatal

ellátására előirt képesség beigazolása
végett megkívántató szigorlat tárgyai és
megtartási módja iránt. (Lenyomat a
„Budapesti Közlönyből.“)

Ára 10 kr. Postán küldve 12 kr.

A törvényszéki orvostudo-
mány gyakorlati kézikönyve,

különös tekintettel a legujabb
szabályrendeletekre,
orvosok, jogtudós és tanulók számára.

Irta dr. GROSZ LAJOS,
az országos közegészségi tanács rendes
tagja és jegyzője; m. k. államvasúti
igazgató főorvos; egyetemi m. tanár;
a budapesti kir. orvos-egylet, a m. k.
természettud. társulat, a bécsi cs. kir.
állat-növénytan, az alsórajnai természet-
orvostani, a német törvényszéki lélek-
tani tudományos egyletek tagja.

Ára 3 frt 60 kr.

(407)

(2-3)

Hirdetés.

400 akó 1872-beli érmel-
léki bor Szilágy-Somlyón eladó,
vasutállomás Csucsától 5 mérföld tá-
vol, legjobb kövezett uttal, a szállítási
fuvaros adatik. Tudakozódhatni Szilágy-
Somlyón ügyvéd Dombi Lászlónál.

A bécsi világtárlat látása mesés meglepetést nyújt. A jelenkor ez egyetlen nagyszerűségének

(292)

Erdélyben

a legnagyobb úti- kellék gyári raktár
Csapó Sándornál Kolozsvártt.
u. m.

(41-*)

500 darab úti faláda osztályzattal és a nélkül	4 frt. 80—20 frtig.
1000 darab útibőrönd	2 frt 80 krtól, 40 forintig.
500 „ kézi táská	80 krtól, 5 frtig.
300 „ úti táská	1 frt 50 krtól, 10 frtig.
60 „ felszerelt úti készlet	5 frtől, 40 frtig.
500 „ szivar- és pénztárca, zsebbevaló és oldalt függő	30 krtól, 5 frtig.
300 „ zsebbeli gyufatartó	10 krtól, 2 frtig.
5000 „ zsebkés	20 krtól, 8 frtig.
3000 „ sétatálcza	30 krtól, 10 frtig.
500 „ eső- és napernyő	1 frt 10 krtól, 15 frtig.

50 darab gummi-köpeny	10 frtól, 24 frtig.
500 „ szürke szemüveg és czvikker	1 frtól, 2 frt 50 krig.
5000 „ fog- és körömkefe	10 krtól, 3 frtig.
2000 „ ruha- és hajkefe	50 krtól, 3 frtig.
5000 „ mindentéle fészü	10 krtól, 1 frtig.
2000 „ fürdő és közöns. viselő kalap	60 krtól, 4 frtig.
200 „ oldaltáská, nők- és férfiak számára	2 frtól, 10 frtig.
100 „ biztonsági úti pálcza	1 frt 50 krtól, 5 frtig.
100 „ Revolver	8 frtól, 30 frtig.

Legdúsabb választék mindenféle közönséges legfinomabb illatszerekből, szappanyokból, hajkenőcsökből,
fogporokból és pépekből.

5000 pár férfi, női- és gyermek cipők.

látogatására Kolozsvártt Bécsbe és vissza

minden szombat és szerda indulnak a reggeli vonattal és 30 napra érvényes jegyet válthatni

Nyomatott Stein János m. k. egyetemi nyomdász bettivel Kolozsvártt.